

Helsinki 28.2.2019

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry

Sosiaali- ja terveysministeriölle

ASIA: Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu – Nykytila ja kehittämissuhteet.

Lähisuhdeväkivallan sovittelun selvitystyöryhmän raportti 2019 (STM/449/2019)

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry kiittää lausuntopyyntöä. Haluamme tuoda esiin, että raportista piirtyy varsin huolestuttava kuva lähisuhdeväkivallan sovittelusta Suomessa, eikä raportissa siihen ole kiinnitetty riittävän vakavaa huomiota. **Työryhmä on myös jättänyt suorittamatta hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa edellytetyn lainsäädännön uudistamistarpeen arvioinnin.**

Lähisuhdeväkivallan sovittelu on yleistä Suomessa. THL:n mukaan vuonna 2017 lähisuhdeväkivallan osuus oli 16 prosenttia kaikista sovitteluun ohjatuista rikos- ja riita-asioista. Sovitteluun ohjattiin 14 471 rikosasiaa, joista **2 482 oli lähisuhteessa tapahtunutta, henkeen ja terveyteen kohdistunutta rikosta.** Suurin osa näistä oli parisuhdeväkivaltaa, jossa tekijänä oli mies ja kohteena nainen. Vielä vuonna 2011 lähisuhdeväkivallan osuus oli matalampi, 14,75 % (Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 2013, THL 2014, vertailutaulukko). Lähisuhdeväkivallan sovittelu näyttää olevan yleistymässä.

Työryhmän tehtävänä on ollut arvioida ja selkiyttää sovitteluun ohjaamisen ja sovittelun ohjeistusta sekä arvioida mahdollista sovittelulainsäädännön muutostarvetta. Tiedonkeruuta varten on tehty haastatteluja lähisuhdeväkivallan sovittelun käytännöistä sovittelutoimistoissa sekä kyselyt poliisin ja syyttäjän ohjauskäytännöistä. Tahot, joilta tietoa on kerätty, ohjaavat sovitteluun rikos- ja riita-asioita tai toteuttavat sovittelua.

Kaikki tahot, jotka oli kutsuttu työryhmään, edustivat sovittelua harjoittavia tai ainakin siihen myönteisesti suhtautuvia tahoja. Ainoana kolmannen sektorin toimijana mukana oli Rikosuhripäivystys, jolla alan järjestöistä on keskimääräistä positiivisempi kanta sovitteluun. Sen sijaan sukupuolittuneeseen väkivaltaan erikoistuneita keskeisiä kolmannen sektorin toimijoita

(esim. Ensi- ja turvakotien Liitto, Naisten Linja, Monika Naiset Liitto), jotka työskentelevät uhrien auttamiseksi, ei kutsuttu mukaan työryhmään, vaikka Suomessa lähisuhdeväkivallan uhrien palveluista valtaosa toteutetaan kolmannen sektorin piirissä. Kansalaisyhteiskuntaa ei myöskään ole kuultu laajemmin tiedonhankinnan aikana. Tiedonkeruun järjestämisestä syntyy vaikutelma, että työryhmällä ei ole ollut kiinnostusta kuulla tahoja, jotka eivät ole lähtökohtaisesti lähisuhdeväkivallan laajamittaisen sovittelun jatkamisen puolella. Hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa määriteltyä lainsäädännön muutostarpeen arviointia ei oikeastaan ole siis lähdetty avoimesti selvittämään.

Sovittelun kaikkia seurauksia on mahdotonta selvittää ilman riittävää tietoa. Monin kohdin raportissa todetaan puutteita tiedontuotannossa koskien soviteltavia tapauksia, mutta työryhmä ei ehdota asiaan korjausta. Raportissa todetaan, että meiltä puuttuu kattava tieto siitä, millaisia ovat kaiken kaikkiaan sovitteluun ohjatut lähisuhdeväkivaltaan liittyvät rikokset sekä sovittelusopimukset. Sitä huolestuttavaa seikkaa, ettei meillä ole kerätty tietoa lähisuhdeväkivaltaa harjoittaneen, sovitteluun osallistuneen tekijän tekojen uusimisesta, työryhmä ei ota esiin.

Lisäksi raportissa todetaan, että useiden tutkimusten mukaan syyttämättä jättäminen sovittelusopimuksen perusteella ulottuu myös vakavaan parisuhdeväkivaltaan. On erittäin huolestuttavaa, että työryhmä vain toteaa tämän, eikä ota kantaa tähän seikkaan.

Toistuva väkivalta

Laissa rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta ja sen esitöissä on varauksia koskien lähisuhdeväkivallan sovittelua, mm. liittyen toistuvaan väkivaltaan. Raportin tulokset viittaavat siihen, ettei sovittelulain esitöiden eikä Istanbulin sopimuksen selvitysmuistion varauksiin ole suhtauduttu suomalaisessa sovittelutoimessa vakavasti. Myöskään, vaikka Suomessa seksuaalirikoksia ei muuten sovitella, niitä voidaan ohjata sovitteluun silloin kun ne ovat osa laajemman lähisuhdeväkivallan sovittelua (Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 2016 THL – TILASTORAPORTTI 15| 2017). Työryhmä toteaa asian, muttei ota kantaa seksuaalirikosten sovitteluun osana muuta lähisuhdeväkivallan sovittelua.

Raportin mukaan kysely toi esiin, että sovittelusopimukset olivat pääsääntöisesti käyttäytymissopimuksia, rahakorvauksia oli sovittu vain 8% tapauksia ja korvaussummat olivat pieniä. Sovittelusopimuksen toteutumista seurattiin vain noin viidesosassa tapauksista.

Ottaen huomioon, ettei käyttäytymissopimuksilla ole mitään järjestelmällistä seuranta, herää kysymys, mikä sopimusten merkitys on väkivallan jatkumisen kannalta. Työryhmä ei selvittänyt väkivallan jatkumista – edes soviteltujen rikosten uusimista ei ole oikeusistuimien kautta selvitetty. Tämä olisi ollut aivan välttämätöntä sen selvittämiseksi, jatkuuko sovittelun jälkeen väkivaltainen käytös vai ei.

Sovittelun hyvän käytännön mallinnuksen mukaan sovittelijan tulee kartoittaa mm, onko kyseessä toistuva väkivalta ja sovitteluprosessi tulee keskeyttää, jos osapuoli peruuttaa suostumuksensa tai mikäli henkilöstöllä herää huoli, että sovittelun edellytykset eivät täyty. Tästä huolimatta työryhmän raportissa todetaan, että tiedonkeruu tuotti tiedon, että toistuvan lähisuhdeväkivallan sovittelusta on lähinnä pidättäytytty vain silloin kuin on katsottu, että kyse on jonkinlaisesta ”parisuhdeterrorista” tai tekijällä on aikaisempia tuomioita tai lähisuhdeväkivallan sovitteluprosessi taustalla. Kun sovittelulaista säädettiin vuonna 2005 laki, lakivaliokunta kirjasi varauksia lähisuhdeväkivallan sovitteluun ja linjasi, että toistuvaa lähisuhdeväkivaltaa ei tule sovittaa. Tähän kirjaukseen ei kuulunut mitään huomioita parisuhdeterrorista tms, vaan kyse oli toistuvasta väkivallasta. Toistuvan väkivallan sovittelu ei myöskään sovi v. 2012 uhridirektiivin myötä tehtyyn sovittelulain tarkennukseen, että sovittelun on oltava uhrin edun mukaista.

Työryhmäraportti osoittaa selvästi, että sovittelutoiminnassa on toteutettu toistuvan lähisuhdeväkivallan sovittelua vastoin lainsäätäjän ohjetta:

Pääsääntö kuitenkin oli, että aiempi osapuolten välinen väkivalta ei ole esteenä sovittelulle, mikäli se ei täytä parisuhdeterrorin tunnuspiirteitä, ei ole poliisin tiedossa eivätkä osapuolet ole olleet aikaisemmin yhdessä sovittelussa saman asian takia. Mikäli siis aiemmin sovittelussa ollut osapuoli tuli toistamiseen sovitteluun, mutta uuden vastapuolen kanssa, tämä ei ollut esteenä sovittelulle. (s. 32)

Raportissa ei käsitellä sitä riskiä, että huonoimmillaan sovittelu ei turvaa uhria psyykkisesti eikä fyysisesti vaan hän altistuu sekä väkivallan uusiutumiseksi sovittelun jälkeen että uudelleentraumatisoitumiselle itse sovitteluprosessissa. Lähisuhdeväkivallan dynamiikkaan kuuluvat olennaisesti ja toistuvasti väkivallan jälkeen sovinnon tekeminen ja anteeksianto, jota seuraavat uudet väkivallanteot. Raportista ilmenevä sovittelutoimen epäjohtamukainen

suhtautuminen toistuvaan väkivaltaan osoittaa huolestuttavaa tietämättömyyttä lähisuhdeväkivallan ominaispiirteistä ja riskitekijöistä.

Raportissa hätkähdyttävää olivat myös poliisin ja syyttäjän ilmoittamat heittelehtivät motiivit ohjata väkivaltarikos sovitteluun, kun kyseessä on lähisuhdeväkivalta:

Syyttäjäistä 86 prosenttia oli ohjannut lähisuhdeväkivaltarikoksia sovitteluun. Vastanneista 42 prosenttia oli saanut koulutusta lähisuhdeväkivallan sovittelusta ja sovitteluun ohjaamisen kriteereistä. Avovastausten perusteella syyttäjien kriteerit lähettää rikoksia sovitteluun olivat osittain erilaisia. Osa lähetti sovitteluun rikoksia, joissa vammat eivät olleet vakavia kun taas osa kertoi ohjaavansa sovitteluun nimenomaan sellaisia tapauksia, jossa väkivalta ei ollut lievää. Osa syyttäjäistä ei lähettänyt sovitteluun lainkaan juttuja, joissa he aikoivat joka tapauksessa nostaa syytteen esimerkiksi rikoksen vakavuuden vuoksi. (s. 28)

Raportin mukaan sekä osa poliiseista että syyttäjäistä uskoi, että sovittelutoiminnan puolella osataan kyllä päätellä, mitkä tapaukset sopivat sovitteluun, mitkä eivät. Vastuunsiirto oikeuslaitokselta vapaaehtoistoiminnan puolelle on hämmästyttävää. Suomessa sovittelu toteutetaan vapaaehtoistoimintana, johon vapaaehtoiset saavat koulutusta. Toki myöhemmin syyttäjä voi edelleen nostaa syytteen sovittelussa tapauksessa. Silloin tuomioistuimella on mahdollisuus ottaa asianosaisten kesken saavutettu sovinto huomioon rangaistusta lieventävänä seikkana (RL 6:6).

Valitettavasti työryhmän raportti osoittaa, ettei lähisuhdeväkivallan sovittelussa ole noudatettu sovittelulain rajoituksia eikä sovittelutoiminnassa ilmene johdonmukaisesti uhrin etu ohjaavana tekijänä. Naisjärjestöt katsovat, että lähisuhdeväkivallan sovitteluun liittyy monia vakavia riskejä uhrille ja siksi lähisuhdeväkivalta tulisi rajata selkeästi sovittelutoiminnan ulkopuolelle.

Työryhmän tehtävien täyttäminen

Työryhmä päätyi esittämään seuraavia toimia:

1. Sovitaan yhteiset kriteerit millaisia tapauksia voidaan ohjata sovitteluun.
2. Luodaan yhtenäinen ohjeistus ja systemaattiset työvälineet lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelun edellytysten arvioimisen, sovittelun ja sovittelun keskeyttämisen avuksi.
3. Uudistetaan lähisuhdeväkivallan sovittelun koulutusta ja varmistetaan koulutuksen saatavuus yhteisistä kriteereistä, ohjeistuksesta ja lähisuhdeväkivaltailmiöstä. Koulutuksen kohderyhmiä ovat sovittelutoiminnan ammattihenkilöstö, lähisuhdeväkivaltarikoksia sovittelevat (vapaaehtois)sovittelijat sekä sovitteluun ohjaavat viranomaiset.

Katsomme että ehdotetut toimet ovat täysin riittämättömiä toimeksiantoon sekä tiedonkeruussa saatuihin tietoihin nähden. Työryhmän toteuttamat kyselyt osoittavat, että Suomessa sovittelulakia osa poliisista ja syyttäjäistä ovat ohjanneet sovitteluun siihen nykylainkin mukaan sopimattomia lähisuhdeväkivaltatapauksia. Toistuvan väkivallan sovittelusta on tullut osa sovittelutoimintaa.

Uhrin etu ei ole toteutunut, eikä raportissa ole kiinnitetty edelleenkaan kattavasti huomiota uhrin etuun, ml. hänen turvallisuutensa ja hyvinvointinsa.

Esitämme, että uusi työryhmä, jonka STM:n perustaa, ottaa käsittelyyn kaikella vakavuudella osoittamat tiedonkatveet (mm. koskien uusintarikollisuutta, sopimusten sisältöä, sopimusten toteutumisen seurantaa, tilastointia jne), kuulee väkivallan uhreja auttavia järjestöjä laajasti ja selvittää lähisuhdeväkivallan rajaamista ulos rikos- ja riita-asioiden sovittelun piiristä.

Puolesta,

Johanna Pakkanen
pääsihteeri
Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry
johanna.pakkanen@nytkis.org

Naisjärjestöt Yhteistyössä – Kvinnoorganisationer i Samarbeta NYTKIS ry

Naisjärjestöt Yhteistyössä - Kvinnoorganisationer i Samarbeta NYTKIS ry on kattojärjestö, johon kuuluvat Kokoomuksen Naisten Liitto ry, Kristillisdemokraattiset Naiset ry, Naisasialiitto Unioni ry, Naisjärjestöjen Keskusliitto ry, Perussuomalaiset Naiset ry, Sosialidemokraattiset Naiset, Sukupuolentutkimuksen seura ry, Suomen Keskustanaiset ry, Svenska Kvinnoförbundet r.f, Vasemmistonaiset ja Vihreät Naiset ry.